

est sufficiens ratio ut in voto continentiae dispensetur; unde etiam non peccat in tali casu existens quod continentia videretur vergere in periculum personae, si continentiam voveat, praecipue cum possit illi periculo per alia remedia obviari; sicut non peccat qui propter aliquod opus virtutis se mortis periculo exponit.

Ad quintum dicendum, quod cum illis qui assumuntur a statu religionis in statum praelationis non dispensatur in principalibus votis religionis; quia illa quae possidere dicuntur, non suo nomine, sed Ecclesiae, possident; unde nihil per hoc praedictatur voto paupertatis; similiter nec voto obedientiae, quia obedientia respicit statum praelationis in altero cui obedire tenetur. Et ideo quod ille qui sub praelato esse desinit, non tenetur alicui obedire, non est ex hoc quod obligatio voti deficiat ex parte voventis, sed quia subtrahitur praelatio ex parte alteri cui obedire tenebatur. Unde monachus, qui Abbati obedientiam promittit, si ipse fiat Abbas, non tenetur obedire alteri Abbati, quia iam non habet Abbatem.

Solutio II. Ad secundam quaestionem dicendum, quod plenitudo potestatis in dispensando residet penes summum Pontificem; alii autem participant de hac potestate quantum eis concessum est, ut quia omnes ad unum recurrere non possunt, per inferiores dispensationem recipere possint; unde in votis illis quae non de facili dispensationem recipiunt, nec frequenter, sed raro, sicut votum religionis et alia huiusmodi vota perpetua, solus Papa dispensare potest; in aliis autem temporalibus votis, sicut peregrinationum et jejuniorum et huiusmodi, possunt etiam Episcopi dispensare, nisi aliquid horum sibi Papa reservaverit, sicut dispensatio in voto terrae sanctae.

Ad primum ergo dicendum, quod non quidquid utile est subdito, potest sibi per praelatum quemlibet adhiberi, sed majora maioribus reservantur; sicut non quilibet medicus potest cuilibet morbo occurrere, sed in periculosioribus morbis peritiores medici requiruntur.

Ad secundum dicendum, quod quamvis omnes sint dispensatores mysteriorum Dei, non tamen aequaliter; et ideo non oportet quod omnes in omnibus dispensare possint.

Solutio III. Ad tertiam quaestionem dicendum, quod inter commutationem voti et dispensationem hoc interest, quod quando votum commutatur, voventis absolvitur ab uno et ligatur ad aliud; sed quando in voto dispensatur, simpliciter a voto absolvitur sine hoc quod ad aliud ligetur; unde minus importat voti commutatio quam dispensatio; et ideo cum ex causa rationabili in voto dispensari possit, potest etiam votum commutari, vel quia illud in quod fit commutatio, est melius, vel quia est minus periculosum.

Ad primum ergo dicendum, quod animal immolatum ex ipso voto destinabatur ad cultum Dei; et ideo iam quodammodo sanctum erat, et propter hoc non poterat ad communes usus deduci. Et similiter etiam nunc si aliquis vovet religionem intrare, non potest alium ponere loco sui in religione; similiter etiam si vovet ire in terram sanctam, non potest alium loco sui mittere, nisi per dispensationem superioris. Secus autem est in aliis votis, in quibus persona determinata non designatur ad specialem cultum Dei.

Ad secundum dicendum, quod Bernardus loquitur consulendo: quia quandoque ex animi levitate quidam ad statum alium transeunt sub specie arctioris vitae; et ideo tutius est quod fiat consilio et licentia superioris praelati; praecipue si non credat, quod ipse impedimentum irrationabile praestet.

Solutio IV. Ad quartam quaestionem dicendum, quod in commutatione est quidam contractus, qui non potest perfici sine consensu utriusque partis; unde cum homo per votum Deo se obliget, non potest fieri immutatio voti, nisi interveniat consensus eius qui vicem Dei gerit in terris, scilicet praelati; nisi forte unum votum ab alio includatur. Et quia votum religionis includit omnia alia vota tum ratione perpetuitatis, tum ratione obedientiae, quia homo voluntatem suam Deo tradit, per quam sui et omnium dominus esse potest; ideo ille qui aliquod votum temporale fecit, potest non requisita alicuius praelati dispensatione religionem intrare non obstante voto praecedente quod ingressum, religionis impediret, puta peregrinationis, vel alicuius huiusmodi. Si autem duo temporalia vovit, quorum utrumque est alteri compossibile, debet utrumque servare, nisi forte auctoritate superioris minus votum praecedens in majus sequens commutaverit. Si autem secundum votum sit omnino impossibile primo, debet servare majus, et de minori secundum arbitrium praelati satisfacere.

Ad primum ergo dicendum, quod votum terrae sanctae obligat hominem ad serviendum Deo temporaliter, et quantum ad determinatum tempus; sed votum religionis quantum ad omnia, et secundum omne tempus; et ideo quodammodo est ampliatio voti magis quam commutatio.

Ad secundum dicendum, quod quia per introitum religionis homo moritur priori vitae, ideo illa vota quae vovit in saeculari vita explenda, non tenetur exsolvere ex quo religionem intrat, et praecipue quia singularitas in religionibus est periculosa, et onus religionis adeo gravat quod non manet eadem facilitas ad observandum votum quod in saeculari vita erat. Tamen quidam dicunt, quod debet praelato suo exponere, et ille pensatis conditionibus personae et voti, poterit eum eo dispensare. Sed secundum alios hoc non exigitur; quia ex ipsa vi voti religionis a prioribus votis est absolutus rationibus dietis.

Ad tertium dicendum, quod perpetuum votum respicit omne tempus; et ideo non manet aliquod tempus post eius expirationem quo possit aliud votum temporale impleri; sicut manet tempus ad implendum votum magis diuturnum post votum minus diuturnum; et propter hoc non est simile.

ARTICULUS V.

Utrum virginibus voventibus continentiam debeatur speciale velum prae aliis quae continentiam voverunt, et corruptae sunt.

Ad quintum sic proceditur. 1. Videtur quod virginibus voventibus continentiam non debeatur speciale velum prae aliis quae continentiam voverunt, et corruptae sunt. Quia tam virginitas quam continentiae votum viris et mulieribus communia sunt. Sed viris in virginitate continentiam voventibus nihil aliud datur quam aliis qui virginitatem

perdiderunt. Ergo nec virgines debent prae aliis speciale velum accipere.

2. Praeterea, signa in nova lege non sunt inania, sed fructuosa; quia sacramenta novae legis gratiam conferunt. Sed virginalia velum non videtur esse fructuosum, quia gratia non confertur in ipso; alias esset sacramentum, et deberet corruptis dari quae etiam indigent auxilio gratiae ad continentiam conservandam. Ergo videtur quod virginibus non debeatur aliquod velum speciale prae aliis.

3. Praeterea, consecratio quae adhibetur viris in susceptione ordinis, est major quam illa quae adhibetur mulieribus in velatione. Sed consecratio ordinis non exigit virginitatem in consecrato. Ergo nec mulieris velatio.

4. Praeterea, nullus debet pro poena quam sustinuit, iterum puniri. Sed aliquando mulieri pro poena inferitur quod corruptatur, sicut patet in his quae omnino pro violentiam corrumpuntur. Ergo non debet talibus ad minus virginalia velum denegari.

5. Praeterea, quandoque si virginalia velum corruptae denegatur, sequitur scandalum astantium, et periculum homicidii, sicut cum aliqua est occulte corrupta. Ergo videtur quod saltem in tali casu virginalia velum aliis quam virginibus dari debeat.

Sed contra, in officio Ecclesiae non decet esse aliquam falsitatem. Sed in toto officio quo velantur virgines, fit mentio de carnis integritate, ut patet diligenter inspicenti. Ergo non debet velum virginalia corruptis dari.

Praeterea, per velationem mulier quodammodo Christo desponsatur, qui est dignior quam pontifex aliquis veteris legis. Sed in veteri lege pontifici non licebat aliquis nisi virginem desponsare. Ergo non debet aliqua nisi virgo velari.

Solutio. Respondeo dicendum, quod ea quae corporaliter in Ecclesia aguntur, signa sunt spiritualium. Sed quia corporale signum non sufficienter repraesentare potest spirituale signatum, oportet quandoque quod ad eandem rem spiritualement signanda plura signa corporalia aptentur. Matrimonium ergo spirituale Christi et Ecclesiae habet et fecunditatem, per quam regeneramur in filios Dei, et incorruptionem, quia Christus elegit sibi Ecclesiam non habentem maculam aut rugam, aut aliquid huiusmodi, ut dicitur Ephes. 5; unde dicitur 2 Cor. 11, 2: *Despondi enim vos uni viro virginem castam exhibere Christo*. Sed corporalis fecunditas integritatem carnis non patitur; et ideo oportuit diversis signis repraesentari spirituale conjugium Christi et Ecclesiae quantum ad fecunditatem, et quantum ad integritatem. Sicut ergo per matrimonium carnale repraesentatur matrimonium spirituale quantum ad fecunditatem, ita oportuit aliquid esse quod repraesentaret praedictum spirituale matrimonium quantum ad eius integritatem; et hoc fit in velatione virginum, sicut per omnia quae ibi proferuntur et geruntur, ostenditur; et propter hoc solus Episcopus, cui cura Ecclesiae committitur, virgines desponsat, velando non sibi, sed Christo, quasi sponsi paranympus et amicus. Et quia integritatis significatio plene potest esse in continentia virginali, sed in continentia viduali est semiplena; propter hoc etiam viduis datur aliquod velum, non quidem cum illa solemnitate qua virginibus datur.

S. Th. Opera omnia, V. 7.

Ad primum ergo dicendum, quod Ecclesia in matrimonio spirituali se habet ut sponsa, Christus autem ut sponsus; per votum autem continentiae anima Christo desponsatur; unde non competit ut haec desponsatio significetur in viro, sed in muliere tantum.

Ad secundum dicendum, quod in consecratione virginum, sicut et in unctione regum, et in aliis huiusmodi benedictionibus, gratia datur, nisi sit impedimentum ex parte suscipientis; sed tamen huiusmodi sacramenta non dicuntur, quia non sunt instituta ad curationem morbi peccati, sicut alia sacramenta.

Ad tertium dicendum, quod in ordinis susceptione non consecratur aliquis in sponsus, sed in minister sponsi; unde non requiritur virginitas ad significandam integritatem spiritualis matrimonii, sicut requiritur in velatione ejus quae consecratur in sponsam.

Ad quartum dicendum, quod illae quae per violentiam corrumpuntur, si nullo modo consentiant, virginitatis gloriam quo ad Deum non perdunt. Sed quia valde est difficile quod in tali delectatione aliquis placetiae motus non insurgat, ideo Ecclesia quae de interioribus iudicare non potest, cum exterius corrupta sit, eam inter virgines non velat; unde Leo Papa dicit (epist. 86, cap. 3): *Illae familiae Dei quae integritatem pudoris oppressione barbarica perdidit, laudabiliores erant in humilitate et verecundia, si se in contaminatis non audeant copulare virginibus*.

Ad quintum dicendum, quod nullo modo illae quae sunt corruptae occulte sive a viro, sive alio modo, sunt velandae; quia propter vitandum scandalum non debent Ecclesiae sacramenta vel sacramentalia variari. Sed, sicut quidam dicunt, potest aliqua cautela adhiberi ad vitandum scandalum, ut scilicet illa quae non sunt de substantia virginalis veli (ut accensio candelarum, et alia huiusmodi) fiant, mutatis occulte his quae sunt de substantia virginalis veli, puta ut quod nomen virginitatis in castitate varietur.

QUAESTIO II.

Deinde quaeritur de scandalo; et circa hoc quaeruntur quatuor: 1.º quid sit; 2.º utrum sit peccatum; 3.º quibus competat; 4.º quae sunt dimittenda propter scandalum.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum convenienter assignetur definitio scandali.
(2-2, qu. 45, art. 1.)

Ad primum sic proceditur. 1. Videtur quod inconvenienter assignetur definitio scandali, quae sumitur ex Glossa interlineali, Matth. 18, super illud: *Vae mundo a scandalis*, scilicet: *Scandalum est dictum vel factum minus rectum praebens aliis occasionem ruinae*. Scandalum enim dividitur in activum et passivum. Sed haec definitio non potest convenire scandalo passivo. Ergo non convertitur cum definito; et sic est incompetentis.

2. Praeterea, Num. 31, super illud: *Ulciscere prius filios Israel etc.*, dicitur (ex Origene hom. 23), quod scandalum est, cum recte ambulanti deceptio submittitur ad ruinam. Sed non omne

dietum vel factum minus rectum est deceptio. Ergo scandalum definitio est incompetenti assignata.

5. Praeterea, sicut peccatum oris et operis potest alteri praestare occasionem ruinae; ita et peccatum cordis, praecipue quando per exteriora signa in notitiam aliorum prodit. Sed in definitione praemissa tangitur peccatum oris et operis, non autem cordis. Ergo inconvenienter assignatur.

4. Praeterea, occasio significat causam per accidens. Sed etiam bona interdum per accidens sunt causa malorum. Ergo non solum dietum vel factum minus rectum praebet alteri occasionem ruinae, sed etiam si sit rectum, debet dici scandalum.

3. Praeterea, Isai. 8, 14, dicitur de Christo: *Erit in lapidem et in petram scandalum*. Sed in Christo non fuit aliquid minus rectum. Ergo non est de ratione scandalum quod sit aliquid minus rectum.

Solutio. Respondeo dicendum, quod scandalum nomen graecum est, et impactionem significat in latino; quae quidem proprie dicitur in corporalibus, in spiritualibus autem transumptive. Unde oportet quod spirituale scandalum, de quo loquimur, sumatur ad similitudinem corporalis impactionis; quae quidem non fit nisi ambulanti aliquid in via obijciatur quod ei sit occasio cadendi, etiam si non cadat. Nihil autem ab alio factum, est natum casum facere ejus qui in via Dei ambulat, nisi sit aliquid minus rectum in notitiam ejus procedens vel verbo vel facto; et ideo dietum vel factum minus rectum est id ad quod spiritualiter fit impactio, et occasio datur alterius ruinae, in quo ratio consistit scandalum.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut in corporali impactione est duo considerare; scilicet ipsam impactionem cadentis, aut ejus qui ad causam disponitur, et illud ad quod fit impactio, quod dicitur obex; ita et in spirituali; et utrumque nomen scandalum accipit, sed non univoce; sicut etiam fides dicitur ipsa res credita, et actus credendi. Ipsa ergo spiritualis impactio, qua aliquis ad casum disponitur, dicitur scandalum passivum; sed obex spiritualis ad quem fit impactio, dicitur scandalum activum; et sic definitur hic scandalum, quia ex dicto vel facto minus recto aliquis ad ruinam disponitur.

Ad secundum dicendum, quod tunc aliquis per se loquendo peccatum aliquod facit, quando ex intentione operatur, et non quando praeter intentionem ejus peccatum accidit, sicut patet in homicidio casuali; et ideo tunc proprie aliquis scandalum facit quando ruinam proximi procurare intendit. Quicumque autem ad peccandum inducitur, decipitur: quia omnis malus ignorans, ut Philosophus dicit in 5 Ethic.: et ideo ubiqueque est scandalum per se loquendo, dietum vel factum minus rectum est deceptio quaedam, quae submittitur ambulanti ad ruinam. Vel dicendum quod dicitur esse deceptio, in quantum est deceptio occasio vel causa: quia omnis peccans decipitur, ut dictum est.

Ad tertium dicendum, quod spiritualis obex, qui scandalum dicitur, oportet quod in via ambulanti obijciatur; quod fit dum in notitiam ejus venit. Peccatum autem cordis in notitiam alterius venire non potest, nisi per signa aliqua, quae reducuntur ad peccatum oris vel operis; et ideo in definitione scandalum ponitur tantum *dietum vel fa-*

ctum minus rectum, et non fit mentio de peccato cordis.

Ad quartum dicendum, quod occasio non semper nominat causam, sed quandoque causam per se insufficientem; et sic in definitione praemissa sumitur. Peccatum enim non potest habere ab exteriori aliquam causam sufficientem, eo quod voluntarium est; sed potest habere aliquam causam inducentem: quae quidem causa quandoque per se nata est inclinare ad peccatum vel ex suo genere, vel ex intentione alicujus prononcentis eam ad hoc quod aliquis inducatur ad peccatum; et tunc illud dicitur dare occasionem ruinae: quandoque autem per accidens aliquis inclinatur ab aliquo in peccatum, quod de se non est natum inclinare in illud; sicut etiam in corporalibus aliquis in via plana impingit, et cadit; et tunc dicitur ipsemet sumere occasionem ruinae, nulla sibi occasione ab exteriori data. Sed talis causa ruinae non potest scandalum nominari; quia causae etsi quandoque nomina sortiantur ex per se effectibus, nunquam tamen ab his quae per accidens eveniunt, nominari consueverunt.

Ad quintum dicendum, quod Christus non dicitur esse petra scandalum quasi per se scandalum causa, quia ipse non dedit alicui occasionem scandalum; sed dicitur esse in petram scandalum, ita quod propositio non ordinem causae, sed consecutionem importet; quia ex his quae Christus fecit, consecutum est scandalum Judaeorum.

ARTICULUS II.

Utrum scandalum sit peccatum semper.
(Ubi supra, art. 5, et 4.)

Ad secundum sic proceditur. 1. Videtur quod scandalum non sit peccatum semper. Nullum enim necessarium est peccatum. Sed necesse est ut veniant scandala, ut dicitur Math. 18, 7. Ergo scandalum non est peccatum.

2. Praeterea, omne peccatum est ex diaboli incentivo, non ex pietatis affectu. Sed Math. 16, ubi dicitur Petro: *Vade retro me, satanas; scandalum mihi es*; dicit Glossa (Hieronymi): *Error Apostoli ex pietatis affectu venit potius quam ex incentivo diaboli*. Ergo non omne scandalum est peccatum.

5. Praeterea, Hieronymus dicit (et ex illo Glossa super Math. 18): *Parum distat in vitio scandalizare et scandalizari*. Sed scandalum passivum, ut videtur, potest esse sine peccato, sicut et impactio corporalis quandoque est sine casu. Ergo et scandalum activum potest esse sine peccato.

Sed contra, omne dietum vel factum minus rectum est peccatum. Sed scandalum est hujusmodi. Ergo etc.

Praeterea, Numer. 31, dicitur in Glossa (Origenis): *Longe gravius peccatum est dare peccati causam, quam peccare*. Sed quicumque scandalizat, dat causam peccandi. Ergo peccat.

QUAESTIUNCULA II.

Uterius. 1. Videtur quod non sit speciale peccatum. Quia secundum Philosophum in 5 Ethic. (cap. 10, vel 12), *omnis specialis injustificatio quandoque invenitur separata ab omnibus aliis injustificationibus*. Sed scandalum non invenitur separatum ab aliis peccatis, quia semper est dietum

vel factum minus rectum. Ergo non est speciale peccatum.

2. Praeterea, secundum quodlibet genus peccati contingit aliquod dietum vel factum minus rectum praebens occasionem ruinae. Sed haec est definitio scandalum. Ergo scandalum non est aliquid speciale peccatum.

3. Praeterea, quicumque peccat coram alio, scandalizat. Sed coram alio peccare non addit supra peccatum simpliciter aliquam differentiam specificam, sed circumstantiam quamdam, sicut nec occulte peccare. Ergo scandalum non est speciale peccatum.

4. Praeterea, agens proportionat patienti. Sed scandalum passivum non est speciale peccatum: quia quocumque peccato aliquis ruat exemplo alicuius, scandalum pati dicitur. Ergo nec scandalum activum est speciale peccatum.

Sed contra, contingit peccare in se, in Deum, et in proximum. Sed scandalum est peccatum in proximum. Ergo est in speciali genere peccati.

Praeterea, malum dicitur aliquid quia nocet, secundum Augustinum (de moribus Manich., cap. 5). Sed scandalum habet specialem rationem nocentis. Ergo est speciale peccatum.

QUAESTIUNCULA III.

Uterius. 1. Videtur quod scandalum semper sit mortale peccatum. Math. 18, super illud, *Vae mundo a scandalis*, dicit Glossa: *Immuret aeterna damnatio inmundans propter scandala*. Sed aeterna damnatio non debetur nisi propter peccatum mortale. Ergo scandalum semper est peccatum mortale.

2. Praeterea, vita spiritualis est dignior quam corporalis. Sed qui subtrahit alicui vitam corporalem, mortaliter peccat. Ergo et qui scandalizat, cum subtrahat spirituales vitam, inducens alterum in ruinam.

Sed contra, scandalum est dietum vel factum minus rectum praebens alteri occasionem ruinae. Sed etiam peccatum veniale est hujusmodi quandoque. Ergo scandalum quandoque est peccatum veniale.

Solutio I. Respondeo dicendum ad primam quaestionem, quod duplex est scandalum; scilicet activum et passivum, ut ex dietis patet. Passivum quidem scandalum semper peccatum est: quia ille scandalum patitur qui aut a via Dei ejicitur, aut saltem in via retardatur; quod non potest esse sine mortali vel veniali peccato. Activum etiam scandalum semper est peccatum, quia scandalum activum semper est aliquid, quantum est de se, quod natum est inducere alterum ad peccandum; et tale semper aliquam inordinationem habet vel ex genere actus, vel saltem ex circumstantiis personae, loci et temporis; et ideo semper est peccatum. Sed quandoque scandalum activum potest esse sine peccato alicujus scandalum patientis; quando scilicet aliquis, quantum est de se, dat occasionem ruinae, sed alius non ruit quandoque etiam et converso est scandalum passivum sine peccato alicujus facientis scandalum, ut quando aliquis sibi sumit occasionem ruinae ex eo quod ab altero non inordinate fit.

Ad primum ergo dicendum, quod duplex est necessitas. Una absoluta; sive aliquid sit necessarium per se ipsum, sicut necessarium est Deum esse; sive ex coactione alicujus causae exterioris, sicut violentum dicitur necessarium; et sic non est

necessarium scandala evenire. Alia est necessitas conditionata, quae non repugnat voluntario; et sic necesse est scandala evenire necessitate conditionata ex tribus. Primo ex ipsa praescientia et praedestinatione divina, sicut dicitur: *Necesse est hoc esse, si Deus praeviderit*; et talis necessitas non repugnat libertatis arbitrio; unde super hunc locum dicit Chrysostomus (homil. 60, in Math.): *Cum dicitur, Necesse, non spontaneum potestatis destruit, neque libertatem electionis. Non igitur praedictio ejus scandala inducit, neque quia praedixit, hoc fit; sed quia futurum erat, propter hoc praedixit*. Secundo ex inclinatione fomitis, sicut etiam dicitur quod necesse est peccare venialiter, quamvis sit possibile singula venialia peccata vitare. Tertio ex utilitate consequente, quam Deus ex scandalis elicit, sicut omnia utilia dicuntur necessaria.

Ad secundum dicendum, quod secundum illam Glossam videtur quod Petrus non peccaverit volens passionem Christi impediri: quia passio Christi poterat et placere laudabiliter et displicere secundum diversa; et tunc scandalum sumitur large pro quo libet impedimento alicui praestitum in via aliqua quam prosequi intendit.

Ad tertium dicendum, quod per se loquendo, scandalum activum est majus peccatum quam passivum, quia in unoquoque genere causa est potior effectui: tamen aliquando potest esse majus passivum quam activum, quando aliquis majoris ruinae occasionem sumit quam sibi detur; sicut etiam quandoque est passivum peccatum sine peccato agentis. Quod autem Hieronymus dicit, intelligendum est quantum ad genus peccati, et non quantum ad quantitatem reatus; et tamen alia propositio falsa est, scilicet quod scandalum passivum non sit peccatum: quia ipsa impactio spiritualis quoddam peccatum est, in quantum est quaedam retardatio a via Dei; et quamvis dicatur passivum scandalum, non tamen est omnino passio, sed quaedam actio. Quia enim non potest sufficiens peccandi causa ab exteriori praebere alicui, quasi cogens ipsum ad peccandum; ille qui scandalizat (1), cooperatur agenti, et ideo peccat.

Solutio II. Ad secundam quaestionem dicendum, quod actus aliquis determinatur ad speciem moris dupliciter. Uno modo ex parte objecti, sicut fornicatio ex hoc quod est circa delectabilia tactus; et haec determinatio est materialis, et respicit habitum elicentem actum. Alio modo ex parte finis; et haec est formalis specificatio, et respicit habitum imperantem. Contingit autem quandoque quod ad eandem speciem determinatur actus ex utraque parte, sicut quando aliquis actus ab eodem habitu elicitur et imperatur, ut cum quis fornicatur propter delectationem. Quandoque autem ex utraque parte determinatur, sed ad diversas species, ut quando actus ab uno habitu elicitur, et ab alio imperatur, sicut cum quis fornicatur propter lucrum; determinatur enim ad speciem luxuriae ex objecto, sed ad speciem avaritiae ex fine; non tamen sunt ibi duo peccata, sed unum peccatum duplex, cum sit unus actus. Quandoque etiam evenit quod aliquis actus non determinatur ad aliquam certam speciem ex parte objecti, sed ex parte finis, eo quod habet determinatum habitum a quo imperatur, sed non a quo elicitur,

(1) *Al.* scandalizat.

sicut aedificare proximum, quem actum caritas non elicit, quia ejus non est eicere nisi interiores actus, per quos non fit aedificatio, sed imperat eum, et ab aliis virtutibus elicitur materialiter, non determinate ab aliqua, sed ab omnibus, quia caritas omnibus imperare potest. Et quia scandalum activum est peccatum oppositum aedificationi proximorum; ideo, materialiter loquendo, ex parte materiae et habitum elicientium non est speciale peccatum, sed solum loquendo formaliter, ex parte finis et habitus imperantis qui est habitus caritati oppositus, scilicet vitium odii; et ideo quando aliquis dicitur vel factum minus rectum facit intendens occasionem ruinae proximo praestare, speciale peccatum scandalizando committit. Si autem praeter intentionem suam accidat, non erit scandalum activum speciale peccatum; tamen erit circumstantia quaedam peccati, eo quod sicut quilibet actus virtutis habet ordinem ad finem caritatis, etiamsi actus non ordinetur in finem illum, et sicut habet aptitudinem ut impetretur a caritate; ita quodlibet peccatum, quantum est de se, habet ordinem ad contrarium finem, etiamsi ille finis non intendatur ab agente.

Ad primum ergo dicendum, quod peccatum scandalum activi invenitur quandoque separatim ab omni alia specie peccati, quod consistit in actu exteriori; ut quando actus exterior de se non esset peccatum, nisi in quantum per quandam similitudinem peccati quam habet, natum est dare occasionem ruinae in manifesto factum, sicut comedere idololatriam; et ideo etiam in definitione scandalum non dicitur: *Dictum vel factum perversum, sed minus rectum*; et sic patet quod obiecto procedit ex falsis.

Ad secundum dicendum, quod ratio illa procedit ex parte elicientium habitum, et non ex parte habitus imperantis.

Ad tertium dicendum, quod haec circumstantia coram alio non addit peccato ex sui ratione novam speciem, sed ex fine ad quem per talem circumstantiam ordinabilis est; unde etiam peccare in occulto non addit peccatum ad aliam speciem, quia per hoc non recipit ordinem in alium finem.

Ad quartum dicendum, quod ille qui scandalizatur, et agit et patitur; actio autem sua non pertinet ad genus scandalum, sed ad aliud quodcumque; sola autem passio sua pertinet ad genus scandalum. Et quia nullus peccat secundum quod patitur, sed solum secundum quod agit; ideo scandalum passivum non ponitur speciale peccatum, sicut scandalum activum, quod ex ipsa actione ad genus scandalum pertinet.

Solutio III. Ad tertiam quaestionem dicendum, quod duplex est scandalum, ut dictum est, scilicet activum et passivum; et utrumque est quandoque veniale, quandoque mortale peccatum. Passivum quidem mortale peccatum est, quando aliquis ex peccato alterius in peccatum mortale ruit, sive factum agentis sit bonum, sive indifferens, sive malum mortalis aut venialis peccati; sed veniale peccatum est quando aliquis ex facto alterius quomodecumque non ruit, sed disponitur ad ruinam, sicut qui impingit, disponitur ad casum, etiam si non cadat; unde Glossa interlinealis, Rom. 14, scandalum contristationem nominat. Sed activum scandalum potest accipi dupliciter. Uno modo formaliter; quando scilicet est speciale peccatum, ex hoc quod intendit alium scandalizare; et sic si intendat proximum inducere

in peccatum mortale, mortaliter peccat; si autem intendat inducere ad aliquid veniale, peccat venialiter, quantum pertinet ad rationem scandalum; quia si intenderet ducere in peccatum veniale per actum mortalis peccati, peccaret mortaliter; sed hoc accideret scandalo. Alio modo materialiter, quando est circumstantia peccati, quia non intenditur proximo noeuementum; et tunc idem iudicium est de scandalo et de actu quo aliquis scandalizat; qui quandoque est veniale, quandoque mortale peccatum; nisi forte esset veniale aut indifferens habens similitudinem mortalis peccati; tunc enim scandalum activum esset peccatum mortale, cum ex aliquibus circumstantiis concurrentibus (1) existimari probabiliter posset quod infirmi aspicientes peccarent mortaliter.

Ad primum ergo dicendum, quod Dominus loquitur de scandalo activo, quod est peccatum mortale.

Ad secundum dicendum, quod ille qui scandalizat, non aufert semper vitam spiritualem; quia quandoque factum ejus non est natum inducere in peccatum mortale, etsi aliquis etiam ex hoc per culpam suam in peccatum mortale ruat. Et praeterea qui aufert vitam corporalem, dat sufficientem causam naturalis mortis; sed qui scandalizat, non dat sufficientem causam mortis spiritualis, ut dictum est.

ARTICULUS III.

Utrum scandalum passivum sit tantum pusillorum.
(Ubi supra, art. 3.)

Ad tertium sic proceditur. 1. Videtur quod scandalum passivum non sit tantum pusillorum. Christus enim pusillus non fuit, sed perfectissimus. Sed Christus passus fuit scandalum a Petro, cui dixit: *Scandalum mihi es*; Matth. 16, 25. Ergo etc.

2. Praeterea, nullus potest amare, nisi aliquis ametur. Ergo nullus potest scandalizare, nisi aliquis scandalizetur. Sed ille qui coram perfectis viris peccat, scandalizat non alios quam videntes. Ergo perfecti scandalizantur; et sic non solum pusilli.

3. Praeterea, etiam perfecti interdum venialiter peccant. Sed quandoque veniale peccatum est scandalum. Ergo etiam perfecti scandalizantur.

Sed contra est quod Dominus, Matth. 18, ubi loquitur de scandalo, non facit mentionem nisi de scandalo pusillorum. Ergo ipsi soli scandalizantur.

Praeterea, Apostolus dicit de scandalizatis, quod conscientia eorum, cum sit infirma, polluitur; 1 Corinth. 8. Sed perfecti non habent conscientiam infirmam. Ergo etc.

QUAESTIUNCULA II.

Uterius. 1. Videtur quod etiam perfectis competat scandalum activum. Christus enim perfectissimus fuit. Sed ipse scandalizavit, quia positus est in ruinam multorum, ut dicitur Lucae 2, et Pharisaei audito verbo ejus scandalizati sunt, ut dicitur Matth. 18. Ergo scandalum activum competit perfectis.

2. Praeterea, Petrus postquam fuit Spiritu sancto confirmatus, perfectus fuit. Sed ipse scandali-

(1) Al. additur ex quibus.

zavit; quia facto suo cogeat gentes judaizare. Ergo etc.

Sed contra, non enim ejusdem est provocare exemplis ad bonum et scandalizare. Sed primum est perfectorum, ut patet Matth. 3, 16: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona*. Ergo non est eorum scandalizare.

QUAESTIUNCULA III.

Uterius. 1. Videtur quod soli perfecti possunt scandalizare. Quia contraria contrariis respondere debent. Sed scandalum passivum dividitur contra activum. Cum ergo solis pusillis conveniat scandalum passivum, solis perfectis convenire poterit activum.

2. Praeterea, ille solum scandalizat qui exemplo suo provocat ad peccandum. Sed hoc est illorum tantum quorum vita in exemplum aliorum est posita, scilicet praetorum, et religiosorum. Ergo ipsorum tantum est scandalum activum.

Sed contra, Petrus ante passionem nondum erat in statu perfectionis; quia nondum erant caeli, idest Apostoli, verbo Dei et spiritu oris ejus confirmati. Sed ipse, quantum in se fuit, scandalizavit; unde ei dicitur: *Scandalum mihi es*; Matth. 16, 25. Ergo scandalum activum non est perfectorum tantum.

Solutio I. Respondeo dicendum ad primam quaestionem, quod scandalum passivum patitur aliquis dupliciter. Uno modo ex propria electione; sicut cum quis videns aliquem peccantem, eligit sequi eum ad peccandum; et sic non est perfectorum scandalum passivum; quia ipsi sequuntur principaliter Christi exemplum, et praepcepta Dei, et rationis bonum; unde nullius exemplum contra praedicta sequuntur. Alio modo praeter electionem; sicut cum ex facto alterius aliquid suboritur aliquis concupiscentiae motus, vel etiam tristitiae, aut irae, aut alieujus hujusmodi; et sic scandalum passivum potest esse quorumlibet perfectorum secundum statum viae. Sed quia principale moris electio est, ut Philosophus dicit (3 Ethic., cap. 4, vel 5); communiter dicitur, quod scandalum passivum non est perfectorum.

Ad primum ergo dicendum, quod Christus dixit Petro (loc. cit.): *Scandalum mihi es*; non quia ex facto ejus scandalizatus sit; sed quia Petrus, quantum in se fuit, aliquo modo ei scandalum dedit.

Ad secundum dicendum, quod grammaticae loquendo, omnis activa convertitur in passivam; quia grammaticus non considerat substantiam actionis, sed modum significandi. Omne autem verbum activum significat actionem ut in alium transeuntem. Sed considerando substantiam actionis, aliquando actio egreditur ab agente, et non pertingit usque ad patiens, quod habet in sua potestate recipere effectum agentis et non recipere; vel propter aliquod impedimentum interveniens; et ideo, realiter loquendo, in omnibus actionibus quae terminantur ad aliquid extra agentem, activa non convertitur in passivam, sicut est percutere, occidere, scandalizare, et alia hujusmodi. Sed amare et cognoscere sunt actus interiores animae, quae non progrediuntur ad rem extra nisi secundum quod est aliquando in ipso agente; et ideo in talibus, etiam realiter loquendo, semper activa in passivam convertitur.

Ad tertium dicendum, quod quamvis vir per-

fectus quandoque ex electione etiam aliquod veniale peccatum committat, sive ex proposito; non tamen eligit sequi aliquem in peccato etiam veniali, quia ista est valde levis causa peccandi; sed quandoque alia causa motus peccatum veniale eligit.

Solutio II. Ad secundam quaestionem dicendum, quod scandalum activum quandoque est veniale, quandoque mortale peccatum, ut ex dictis patet. Secundum ergo quod est mortale peccatum, nullo modo perfectis competit, sicut nec peccare mortaliter; sed secundum quod est veniale peccatum, convenit etiam quandoque perfectis, sicut et peccatum veniale, in quantum in eis aliquid infirmitatis remanet.

Ad primum ergo dicendum, quod quia aliqui ex factis aut dictis Christi sumpserunt occasionem ruinae, dicitur esse in ruinam et scandalum; non quia ipse dedit aliquam, vel modicam, occasionem ruinae; unde non legitur quod Christus aliquos scandalizaverit; sed quod aliqui ex factis vel verbis ejus scandalizati sunt.

Ad secundum dicendum, quod Petrus, secundum Augustinum (epist. 19), in rei veritate reprehensibilis fuit in facto illo, non quia perverse operatus sit, sed indiscrete; et ideo secundum hoc non est inconveniens (1) dicere, quod venialiter peccaverit scandalizando. Sed quomodo Hieronymus excuset Petrum etiam a peccato veniali, supra, dist. 1, quaest. 1, art. 1, quaest. 3, in corp., dictum est.

Solutio III. Ad tertiam quaestionem dicendum, quod etiam imperfecti possunt dare suo dicto vel facto alii occasionem ruinae, vel indirecte provocando exemplo, vel directe provocando ad malum persuadendo verbis, aut commovendo factis; et ideo non est dubium quod quilibet imperfectus potest scandalizare.

Ad primum ergo dicendum, quod in viris perfectis est aliqua dispositio prohibens scandalum passivum ab ipsis; sed in viris imperfectis nihil est quod prohibeat scandalum activum; et ideo ratio non sequitur.

Ad secundum dicendum, quod scandalum activum non consistit in hoc tantum quod aliquis exemplo suo provocet alium ad peccandum, sed in hoc quod dat occasionem ruinae alteri quocumque modo. Constat autem quod quilibet imperfectus potest dare alteri occasionem ruinae vel persuadendo verbis, vel provocando ad impatientiam per injustas persecutiones; et ideo non est dubium quod imperfectus potest scandalizare; et tamen etiam falsum est quod dicitur, quod imperfectus non scandalizat per modum exempli; quia Deus unicusque mandavit de proximo suo, ut patet Ecl. 17; et ideo quilibet tenetur ad hoc quod aedificet proximum exemplo suo. Experimento etiam scitur, quod exemplo eorum qui non sunt in statu perfectionis, multi ad peccandum provocantur: quia non solum exempla majorum, sed etiam aequalium et minorum, nata sunt movere.

ARTICULUS IV.

Utrum veritas sit propter scandalum dimittenda.
(2-2, quaest. 45, art. 3, et 8.)

Ad quartum sic proceditur. 1. Videtur quod veritas sit propter scandalum dimittenda. In pa-

(1) Al. conveniens.

rabola de zania dicit Glossa Augustini (Math. 15): *Cum multitudo est in causa, vel Princeps, detrahendum est severitati. Sed non nisi propter scandalum. Ergo veritas justitiae propter scandalum dimittenda est.*

2. Praeterea, vitio cuiuslibet peccati pertinet ad veritatem vitae. Sed homo ad vitandum scandalum proximi debet peccatum veniale committere: quia plus debet cavere damnum aeternum proximi, quod patitur per peccatum mortale quo scandalizatus fuit, quam damnum temporale suum, quod patitur per peccatum veniale. Ergo veritas vitae dimittenda est propter scandalum.

3. Praeterea, aliquando subtrahitur praedicatio propter scandalum generale. Sed praedicatio pertinet ad veritatem doctrinae. Ergo et veritas doctrinae dimittenda est propter scandalum.

Sed contra est quod Gregorius dicit (homil. 7, super Ezech.): *Si de veritate scandalum sumitur, utilius permittitur nasci scandalum quam veritas relinquatur.* Ergo veritas non est propter scandalum dimittenda.

Praeterea, homo non debet peccare ut alterius peccatum vitet. Sed ille qui dimittit veritatem, peccat. Ergo non debet propter scandalum alterius aliquis veritatem dimittere.

QUAESTIUNCULA II.

Uterius. 1. Videtur quod consilia sint propter scandalum dimittenda. Quia regula est Hieronymi (epist. 11, ad Ageruchiam): *quod omne quod potest fieri vel non fieri salva triplici veritate, dimittendum est propter scandalum.* Sed consilia sunt huiusmodi. Ergo sunt dimittenda propter scandalum.

2. Praeterea, votum religionis quoddam consilium est. Sed homo debet dimittere religionis ingressum propter scandalum parentum, ne honor eis debitus subtrahatur: quia praecipuum est: *Honora parentes*, Exod. 20. Ergo consilia sunt propter scandalum dimittenda.

3. Praeterea, opera misericordiae quandoque dimittenda sunt propter scandalum, ne credantur fieri intentione vanae laudis. Sed opera misericordiae sunt in consilio vel in praeepto: nec sunt dimittenda secundum quod sunt in praeepto, quia iam pertinent ad veritatem vitae. Ergo sunt dimittenda propter scandalum, in quantum sunt in consilio.

4. Sed contra, scandalum est dictum vel factum minus rectum. Sed consilium non est de rebus minus rectis, sed de majoribus bonis. Ergo non est dimittenda propter scandalum observatio consiliorum.

5. Praeterea, Hieronymus dicit ad Eliodorum (epist. 1): *Licet parvulus in collo pendeat nepos, licet sparsa crine et seicis vestibus ubera sua ostendat mater, licet in limine pater jaceat, percalcato perge patre, sicis oculis ad vexillum crucis evola. Solum genus pietatis est in hac re esse crudelium.* Loquitur autem de assumptione religionis. Ergo consilia non sunt dimittenda nec etiam propter scandalum propinquorum, et ita multo minus propter scandalum aliorum.

QUAESTIUNCULA III.

Uterius. 1. Videtur quod res temporales sint dimittendae propter scandalum. Apostolo enim de-

bebantur temporalia, qui spiritualia seminabat. Sed Apostolus non usus est hac potestate, ne offendiculum daret Evangelio Christi, ut patet 1 Corinth. 9. Ergo et nos pro scandalum vitando temporalia debemus abjicere.

2. Praeterea, aliquis tenetur dare rem suam existenti ultima in necessitate ad mortem temporalem vitandum. Sed magis debemus obviare morti spirituali proximi quam corporali. Ergo potius debemus rem temporalem dimittere quam dimittere eum in mortem spirituales cadere per scandalum.

3. Praeterea, inter omnia temporalia cibus maxime necessarius est corpori. Sed cibus dimittendus est propter scandalum; dicitur enim 1 Corinth. 15, 15: *Si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnes in aeternum.* Ergo multo fortius alia temporalia sunt propter scandalum dimittenda.

4. Praeterea, 1 Corinth. 6, 7, dicit Apostolus: *Jam delictum est in vobis quod iudicia habetis inter vos. Quare non magis injuriam accipitis?* Hoc autem non dicit nisi propter scandalum quod inde sequebatur. Ergo propter scandalum homo debet dimittere temporalia, ne ea in iudicio repetat.

5. Praeterea, decimae computantur inter spiritualia temporalibus annexa. Sed Ecclesia non exigit decimas, ut scandalum vitet. Ergo multo fortius alia temporalia sunt propter scandalum dimittenda.

6. Praeterea, in ordine caritatis debemus bonum spirituale proximi bono nostro temporali praepone, sicut etiam animam ejus corpori nostro. Ergo potius debemus dimittere bona nostra temporalia quam proximi in spiritualibus detrimenta patiatur per scandalum.

7. Praeterea, homo potest dimittere temporalia vel non dimittere salva triplici veritate. Ergo, secundum Hieronymum (loc. cit.), debent propter scandalum temporalia dimitti.

Sed contra, beatus Thomas Cantuariensis repetit res Ecclesiae cum scandalo regis. Ergo et nobis licet repetere bona temporalia cum scandalo aliorum.

Praeterea, nullus ex peccato suo debet reportare commodum. Hoc autem esset, si ei qui scandalizatur, res alienae quas detinet, dimitterentur. Ergo non sunt dimittendae res temporales possidentis injuste propter scandalum ejus vitandum.

Solutio I. Respondeo dicendum ad primam questionem, quod scandalum activum nunquam est sine peccato facientis, ut ex dictis patet. Nulla autem de causa debet aliquis inclinari ad peccandum; unde potius debet omnia praetermittere quam scandalum activum faciat, neque unquam propter scandalum activum vitandum potest dimittere veritas: quia quicumque veritatem sequitur, non scandalizat active, cum scandalum activum sit factum vel dictum minus rectum; unde cum quaeritur utrum veritas sit dimittenda propter scandalum, non intelligitur quaestio de scandalo activo, sed de passivo, quod interdum est sine peccato facientis illud unde scandali occasio sumitur; quamvis nunquam sit sine peccato ejus qui scandalizatur, ut ex dictis patet. Et ideo cum quaeritur quid sit dimittendum propter scandalum passivum, nihil aliud est quaerere quam quid homo debeat dimittere ne alius peccet. Cum autem homo ex ordine caritatis se plus quam proximum in spiritualibus bonis dili-

gere teneatur, nullo modo aliquis peccare debet ut peccatum alterius vitet. Quicumque autem veritatem relinquit, peccat. Veritas autem de qua loquimur, consistit in hoc quod homo in dictis et factis suis retitudinem divinae, sive divinae legis regulae, se conformet: cui quidem homo conformari debet et in his quae ad cognitionem pertinent, et hoc pertinet ad veritatem doctrinae; et in his quae ad actionem spectant; sive ea debeat aliquis per se ipsum agere, quod pertinet ad veritatem vitae, sive ea debeat ab aliis observanda promulgare, quod pertinet ad veritatem justitiae, quae consistit in rectitudine iudicii. Non tamen quicumque praetermittit aliquid in quo se divinae legi conformare potest, dicitur veritatem dimittere, quia illo remoto veritas adhuc remanere potest; sed tunc dicitur aliquis veritatem dimittere, quando dimittit vel facit aliquid quo omissio et factio veritas non manet; quod sine peccato esse non potest; et ideo nullo modo veritas propter scandalum passivum alterius dimittenda est.

Ad primum ergo dicendum, quod justitiae actus est reddere unicuique quod suum est. Dupliciter autem redditur unicuique quod suum est. Uno modo quando datur ei illud quod sibi directe utile est, ut pecunia, vel aliquid huiusmodi, quod sibi sine peccato denegari non potest; unde quantumcumque scandalum debeat sequi, iudex debet facere quod jus suum isti reddatur. Alio modo quando opus justitiae, quod ad petitionem alicujus redditur, non deditur in bonum petentis, sed magis in bonum Reipublicae; sicut patet in illatione poenarum, quibus pax in Republica conservatur malefactoribus repressis; unde si iudex qui curam Reipublicae gerit, videt ex inflicione poenae majus incommodum Reipublicae provenire, potest poenam vel praetermittere vel mitigare. Nec alicui in hoc facit injuriam; quia ipse personam Reipublicae gerit; et hoc etiam facere debet, quia ex officio tenetur utilitati publicae providere. Hoc autem contingit praecipue quando Princeps vel aliqua multitudo est in causa, aut aliquis de ejus poena timetur ne schisma sequatur; et ideo dicit Augustinus quod cum multitudine peccantium agendum est magis monendo quam minando; sed severitas exercenda est in peccato paucorum. Sed hoc intelligendum est, quando ex dissimulatione peccati principis, vel etiam multitudinis, majus periculum non timetur quam ex poena. Unde si ex impunitate principis vel multitudinis, fides et doctrinae veritas et boni mores corrumpantur, non parcendum est principi nec multitudini; quod praecipue contingit quando peccantes suum peccatum auctoritate aut potestate defendere moluntur. Unde Isidorus dicit (et refertur in Decret., dist. 1, cap. *Domino sancto* ex ejus epist. ad Massonum, vel Massenam, aut Massianum): *Hi qui neque a vitio corruptionis (1) emendantur, atque hoc ipsum delictum quod committunt, vindicare quadam superstitiosa auctoritate (2) nituntur, nec gratiam honoris nec gratiam recipiant communionis.*

Ad secundum dicendum, quod homo aliquod peccatum veniale committere, ne alius peccet mortaliter, non tenetur, nec bene facit committendo; quia ad vitandum peccatum non inclinamur priusquam sit in peccato facientis illud unde scandali occasio sumitur, ne alius peccet. Cum autem homo ex ordine caritatis se plus quam proximum in spiritualibus bonis dili-

(1) Al. correctionis.

(2) Nicolaus tenentate.

genter ex damno proprio, quia hoc esset desistere a peccato timore poenae; sed inclinamur ne Deum offendamus, cujus offensam debet etiam veniale peccatum, quamvis non ita magna sicut mortale. Nullus autem debet Deum offendere parum, ne alius offendat multum; quia homo debet in infirmum plus diligere Deum quam proximum; et ideo nullus debet facere peccatum veniale ad vitandum scandalum, dummodo actus suus ex tali causa factus peccatum veniale remaneat. Est enim oppositio in adjecto, si dicatur quod aliquis debet peccare, aut bene facit peccando. Contingit tamen aliquem actum ex tali causa factum non esse peccatum veniale, quod alias veniale esset, sicut dicere verbum otiosum; jam enim non esset otiosum, cum non caret causa pie utilitatis.

Ad tertium dicendum, quod in doctrina est considerare duo; scilicet actum docentis, et rem quae docetur. Actus autem docentis pertinet ad veritatem vitae, sicut et alius actus misericordiae; quia doctrina est elemosyna spiritualis, ut supra, dist. 13, qu. 2, art. 3, quaestione. 2, in corp., dicitur est; unde de ea est idem iudicium et de aliis actibus misericordiae, de quibus post dicitur, quod aliquando propter scandalum differri possunt. Sed res ipsa quae docetur, est quae pertinet ad veritatem doctrinae; nec veritas doctrinae praetermittitur quando aliqua res vera tacetur, sed quando veritati illius rei praedictum generatur sive ex contraria doctrina, sive ex taciturnitate aliorum; et sic propter nullum scandalum est veritas doctrinae relinquenda.

Solutio II. Ad secundam questionem dicendum, quod omnia opera perfectionis quae non sunt in praeepto, consilia dicuntur; unde praetermitti possunt salva triplici veritate; sed aliquando cadunt sub praeepto, vel ex voto vel ex aliqua alia circumstantia; et tunc praetermitti non possunt sine praedictio veritatis vitae; et sic de eis nunc non loquimur, sed solum quando manet in potestate nostra facere ea vel non facere. Sic ergo loquendo, distinguendum est in scandalo passivo; quia quandoque oritur ex malitia obedientium veritatem, qui turbantur et alios turbant propter opera lucis, quasi filii tenebrarum; et hoc est scandalum Pharisaeorum, ut Bernardus dicit (tract. de Praec. et Dispens., cap. 9); et propter hoc scandalum passivum nullo modo consilia sunt dimittenda; quia sic iniquus daretur locus impediendi opera perfectionis cum vellent. Unde Dominus dixit de Pharisaeis, qui ex malitia scandalizabantur ex factis et dictis ejus Matth. 13, 14: *Sinite illos; caeci sunt et ducuntur in infernum*; et hoc dicitur, secundum Bernardum, scandalum pusillorum, qui non cognoscunt veritatem, et propter hoc de operibus veritatis turbantur; et hoc scandalum cavet Dominus Matth. 17, 26, ubi dixit Petro: *Ut autem non scandalizemus eos, vade ad mare etc.* et cavere docuit Matth. 18; unde propter tale scandalum passivum consilia sunt ad tempus intermittenda vel occulte agenda, non autem omnino dimittenda; quia homo plus sibi quam proximi in spiritualibus providere debet; et ignorantia si diu duret, in malitiam per obstinationem commutat. Tamen attendenda est quantitas scandali, et boni quod contingit ex consilio servato; et secundum hoc aliquando consilia sunt praetermittenda propter scandalum pusillorum, vel scandalum contemendum propter consilia.

Ad primum ergo dicendum, quod ad veritatem vitae pertinent non solum illa quae sunt de necessitate salutis, sed etiam ea quae sunt de perfectione salutis; unde quavis ommissis consiliis salvetur aliquo modo veritas vitae, non tamen perfectio veritatis vitae; unde verbum Hieronymi magis referendum est ad indifferentia ex genere suo quam ad consilia.

Ad secundum dicendum, quod in eo qui religionem vult intrare, distinguendum est. Quia aut sibi timet de periculo salutis imminente, si in saeculo remaneat; et tunc debet omnibus modis obviare periculo vitae, scandalo non obstante. Si autem non imminet, et voto non obligatur, debet pro vitando justo scandalo parentum, quibus subvenire tenetur, ad tempus suspendere propositum perfectionis, ut praeceptum impleat pro suo tempore de honorandis parentibus, et postmodum consilium tempore magis idoneo. Si autem scandalum propinquorum vel aliorum sit irrationabile, iam accedit ad scandalum Pharisaeorum; unde tunc propter scandalum non debet praetermittere bonum propositum. Sed si voto obligatus sit, iam de consilio factum est praeceptum; et ideo nullo modo propter scandalum dimittere debet; quia hoc esset praedudium veritatis vitae.

Ad tertium dicendum, quod opera misericordiae, sicut et consilia, sunt ad tempus suspendenda propter scandalum passivorum, nisi in illo casu in quo cadunt sub praecepto, sive sint elemosinae spirituales, sive corporales; quia tunc non possunt omitti salva veritate vitae.

Ad quartum dicendum, quod illa definitio datur de scandalo activo; quo remodo, etiam propter passivum interdum est opus bonum dimittendum, vel etiam suspendendum.

Ad quintum dicendum, quod Hieronymus loquitur de scandalo propinquorum irrationabili.

Solutio III. Ad tertiam quaestionem dicendum, quod abijcere temporalia vel dimittere contingit dupliciter. Uno modo cum quis dat quod penes se habet; alio modo cum non repetit quae sibi debentur; et de istis duobus fere est idem iudicium.

Sciendum ergo est, quod aliquando aliquis non datur rem suam alteri scandalizati active, vel quia dare tenetur, vel quia malo modo denegat; et sic nulli licet retinere quae possidet cum scandalo activo. Aliquando vero sequitur scandalum passivum ex hoc quod aliquis rem temporalem non donat; et in hoc distinguendum est. Quia quandoque non potest dare sine peccato: vel quia seipsum illi datur, usum re data in malos usus; vel quia non potest dare rem temporalem uni sine praedudium alterius; sicut si illi qui gerunt alicujus communitatis curam, dent aliqua ex quorum subtractione fiat peior conditio illius communitatis; et tunc non debet dare temporalem rem propter scandalum vitandum, quia hoc esset facere contra veritatem iustitiae aut vitae. Quandoque autem potest dare sine peccato; et tunc in scandalo passivo distinguendum est. Quia quandoque procedit ex malitia; et tunc non tenetur homo rem suam dare malitiose petenti; alias non remaneret locus utendi re sua, et sic periret bonum commune; potest tamen dare quasi ex consilio, non quasi ex praecepto; nisi forte crederetur quod ex datione ille efficeretur deterior; puta, si ex hoc provocaretur ad alias malitiose petendum, et inquietandum per

hujusmodi petitiones alios; tunc enim (1) peccaret dando. Quandoque autem scandalum passivum procedit ex ignorantia; et tunc potest dare quasi ex consilio, sed non tenetur quasi ex praecepto; quia potest petentem repellere instruendo eum; et hoc quandoque magis proficiet, quando scilicet esset talis ignorantia quae vergeret in praedudium veritatis doctrinae, quam si daretur res temporalis; quia per hoc ille in suo errore foveretur, sicut patet de haereticis illis qui dicunt, quod quilibet debet bona sua pauperibus, dare petentibus, etiam extra easum necessitatis extremae. Similiter etiam de repetitione suorum dicendum est; quia nullus debet scandalum activum committere rem temporalem repetendo, neque petendo quae non ei debentur, neque inordinate petendo in iudicio, aut extra iudicium. Sed de justa repetitione rerum temporalium propter scandalum passivum vitandum dimittenda, est distinguendum. Quia quandoque licite non potest dimittere quin repetat sine praedudium alterius, ut cum quis gerit curam rei alienae, sive communitatis, sive alicujus privatae personae; et tunc peccaret desistendo a petitione, nisi de consensu illius cuius curam gerere debet, aut nisi timeret majus periculum imminere quam sit damnum illius rei. Quandoque autem potest dimittere repetitionem sine praedudium alieno; et tunc si scandalum passivum procedat ex malitia, non tenetur propter scandalum tale dimittere suae rei repetitionem; alias daretur materia rapiendi, et tolleretur iustitiae bonum. Potest tamen licite dimittere repetitionem ad vitandum tale scandalum, nisi ex tali dimissione credatur detinens rem injuste, fieri deterior, aut de tali peccato non corrigi alio modo. Unde Gregorius dicit in lib. 51 Moral., cap. 8, (super illud Job 59: *Frustra laboravit*): *Quidam dum res temporales rapiunt solummodo, sunt tolerandi; quidam vero servata caritate sunt prohibendi, non tamen sola cura ne nostra subtrahant, sed ne rapientes non sua, semetipsos perdant.* Si autem scandalum passivum procedat ex infirmitate vel ignorantia, debet differre suae rei repetitionem, vel eum inducere quod non scandalizetur. Quod si adhuc scandalizatur, iam per obstinationem malitiosus efficitur; et ideo simile est iudicium de tali scandalo, et de illo quod ex malitia oritur.

Quidam tamen dicunt, quod imperfectis licet in iudicio repetere sua cum scandalo, non autem perfectis. Sed hoc nihil est; quia si loquantur de perfectis quantum ad statum perfectionis, idem est iudicium de eis et de aliis, nisi quatenus ex voto obligantur ad non habendum proprium; unde monachus in iudicio eodem jure potest petere res temporales nomine capituli, sicut saecularis nomine sui. Si autem loquantur de perfectis secundum statum caritatis, sic ipsa perfectio caritatis inducit eos ad servandum consilia, non quod ea facere teneantur; nec peccarent, si non facerent; sed in hoc perfectioni eorum aliquid praedudium fieret; et sic intelligitur Glossa illa 1a Corinth. 6, super illud: *Quare non magis fraudem patimini?* « *Perfectis licet repetere sua simpliciter, scilicet sine causa, sine lite, sine iudicio, sed non convenit eis movere causam ante iudicium.* » Non enim potest hoc intelligi de perfectis quod ad statum, sicut sunt religiosi, quia tales non habent proprium; unde nihil

(1) Nicolai. per hujusmodi petitiones, alias enim etc.

esset dictum, quod sua possent repetere simpliciter. Illa autem quae habent in communi, sunt capituli vel pauperum; unde possent ea repetere in iudicio, quia tunc gerunt curam rei alienae. Quod ergo dicitur in Glossa, intelligendum est secundum gradum caritatis; licet enim in iudicio repetendo sua non peccent, tamen perfectioni eorum derogatur; unde Glossa non dicit quod talibus non liceat, sed quod eis non conveniat.

Sciendum tamen, quod perfectis etiam illo modo licet repetere sua et contendere in iudicio, etiam sine detrimento suae perfectionis, in quinque casibus (1). Primus est, quando oritur quaestio de re spirituali; unde Act. 15, cum orta esset quaestio de observatione legalium, Paulus detulit ad iudicium Apostolorum, Galat. 2, propter quosdam falsos fratres etc. Secundus, quando oritur quaestio de eo quod potest vergere in detrimentum rei spiritualis; unde Act. 23, Paulus appellavit Caesarem pro liberatione sua, quia per eius mortem impediatur fructus praedicationis; ipse tamen, quantum in se erat, cupiebat dissolvi, et esse cum Christo; Philip. 1. Tertius, quando est contentio de eo quod vergit in temporale damnum alterius, et maxime pauperum. Eccl. 54, 24: *Qui offert sacrificium ex substantia pauperum, quasi qui victimam filium in conspectu patris sui.* Quartus, quando est contentio de eo quod vergit in spirituale damnum illius qui rem spirituale detinet injuste, de quo supra posita est auctoritas Gregorii super illud Job 59, 16: *Frustra laboravit nullo timore cogente.* Quintus, quando vergit in corruptionem multorum per exemplum rapiendi, Eccl. 8, 2: *Quia non cito profertur sententia contra malos, absque timore ullo filii hominum perpetrant mala.*

Ad primum ergo dicendum, quod Apostolus potuisset licite sumptus accipere ab illis quibus Evangelium praedicabat; sed intermisit ex perfectione caritatis, ut vitaret eorum scandalum qui avari erant, et ut liberius eos arguere posset, et ut pseudoapostolis occasionem rapiendi subtraheret.

Ad secundum dicendum, quod ille qui est in extrema necessitate, non habet in potestate sua incurrere mortem corporalem aut non incurrere; sed de necessitate incurrit propter penuriam rei temporalis; et ideo ille qui illum rem sibi denegat, directe mortis eius est causa: Sed ille qui scandalizatur, potest scandalum suum vitare; et ideo non est simile.

Ad tertium dicendum, quod comestio alicujus cibi habet ex se aliquam mali similitudinem, sicut comestio idolatrii (2); et ideo qui comedit coram infirmis, scandalizat active, quod est majus malum quam mors corporalis; quia satius est fame mori quam idolatrii vesci, scilicet cum scandalo; quia primum est malum poenae; secundum malum culpae. Non tamen aliquis debet se dimittere fame mori antequam eum scandalo idolatrii comedit; quia injiceret sibi manus, et sic cum malo poenae adjungeretur malum culpae. Sed quando comestio alicujus cibi non habet speciem mali, tunc idem est iudicium de abstinendo a tali comestione et de dimissione rei temporalis alterius; unde quod Apostolus dicit (1 Corinth. 8), ad perfectionem pertinet consilii, non ad necessitatem praecepti.

(1) Al. in casibus.

(2) Nicolai: idolatrii, ita etiam infra.

S. Th. Opera omnia. V. 7.

Ad quartum dicendum, quod Apostolus loquitur de repetitione cum scandalo activo. Quod autem Dominus dicit: *Quae tua sunt, non repetas*, Luc. 6, 50, consilium est magis quam praeceptum.

Ad quintum dicendum, quod propter generale scandalum debet homo a repetitione rei suae abstinere, quando licite potest, nisi ex hoc majus praedudium veritati generaretur quam sit scandalum publicum, quod quandoque ex malitia aliorum instigantium alios oritur; et sic beatus Thomas Cantuariensis sustinuit scandalum publicum, ut occurreret majori periculo, quod erat de libertatis ecclesiasticae amissione.

Ad sextum dicendum, quod si homo plus diligere rem suam temporalem quam salutem proximi, peccaret; sed aliquando dum nostra repetimus, magis saluti proximorum consulimus quam nostrae; unde Gregorius dicit, ubi sup.: *Plus de ipsis raptoribus debemus metuere, quam rebus temporalibus repetendis inhaurere.*

Ad septimum dicendum, quod quavis salva triplici veritate, in hoc particulari posset quis sua quandoque non repetere propter vitandum scandalum, tamen non posset esse sine praedudium veritatis publicae; si non liceret repetere; quia pax et iustitia periret.

Expositio textus.

Quia probari non potest quod occulte factum est. Haec non est sufficiens ratio quare non impediat matrimonium simpliciter; quia defectus probationis non excusaret conscientiam a peccato; sed quare non impediret in facie Ecclesiae.

Viduas a proposito recedentes viduavit, super quibus nos consulisti, credo te nosse a sancto Paulo, nisi convertantur, olim esse damnatas. Loquitur de proposito per votum firmato.

Quid in omnibus peccatis est adulterio gravius? Hoc intelligitur quantum ad gravitatem poenae quae secundum legem pro adulterio infligitur, scilicet lapidatio utriusque; qua nulla poena est gravior. Dicitur autem secundum locum in poenis teneri; quia secundum legem lapidatio solis blasphemis et adulteris debebatur, et filiis inobedientibus. Blasphemus autem nominat hic aberrans a Deo; et in eodem genere inobedientes computantur, quia quasi scelus ariolandi est nolle obedire, ut patet 1 Reg., 13.

Execrabilius fit in meretrice, sed execrabilius in uxore. Haec comparatio intelligenda est de usu contra naturam; sed de usu secundum naturam est et converso.

Legitimarum foedera nuptiarum reintegranda credamus. Hoc intelligendum est utroque in hac vita perseverante.

Sed videtur quod etiam si unus moriatur, et postea miraculose suscitetur, sit reintegrandum matrimonium, per hoc quod dicitur Hebr. 11, 55: *Acceptum mulieres de resurrectione mortuos suos.*

Practerea, resuscitatus posset repetere possessiones suas. Ergo et uxorem.

Practerea, si oporteret iterato contrahere eum eadem uxore, bigamus reputaretur propter duplex matrimonium quod contraxit.

Et dicendum, quod, secundum Augustinum, nuptiae sunt bonum mortalium; et ideo vineulum matrimoniale cum hac vita finitur; et hoc est quod

dicitur, Rom. 7, 2, de muliere: *Si mortuus est vir eius, soluta est a lege viri*. Et ideo si resuscitaretur, non posset repetere uxorem suam; sed posset iterato eum ea contrahere, nisi illa alteri nupsisset; tunc enim non esset matrimonium contractum separandum.

Ad primum ergo dicendum, quod hoc intelligitur de filiis, et non de maritis.

Ad secundum dicendum, quod possessiones subduntur simpliciter dominio possidentis; unde etiam moriens testari potest; sed uxor non subditur viri domino quasi ancilla; sed est quaedam societas inter virum et uxorem, quae morte alterius terminatur; unde vir moriens non potest uxorem suam alteri in testamento dimittere. Et sic patet quod non est eadem ratio de possessionibus et uxoriibus.

Ad tertium dicendum, quod non esset bigomus propter hoc, quia neuter conjugum in plures (1) carnem suam divisit.

(1) *Al.* in pluribus.

DISTINCTIO XXXIX.

De dispari cultu.

Post haec de dispari cultu videndum est. Haec est enim una de causis quibus personae illegitimae fiunt ad contrahendum matrimonium. Non enim licet Christiano cum Gentili vel Judaea inire conjugium: quia etiam in veteri testamento prohibuit esse fideles viros infideles ducere uxores, Domino dicente (Exod. 34, 16): « Non accipias uxorem de filiabus alienigenarum filius tuus, ne traducas eos post deos suos. » Iuxta hoc Domini praeceptum Judaeorum conjugia cum alienigenis in iure testamento servavit (1 Esdrae 10). Hoc idem etiam in novo testamento servatur. Uade Augustinus (lib. de Adul. Conjug., cap. 23): « Ne nubat femina nisi suae religionis viro, vel ne vir talem ducat uxorem. Id enim, ut dicit, jubet Dominus, docet Apostolus, utrumque praecipit testamentum. » Item Ambrosius: « Cave Christiane, Gentili vel Judaea filiam tuam tradere; cave ne Gentilem vel Judaeam vel alienigenam, id est haereticam, et omnem alienam a fide tua, uxorem accersas tibi. » Item (1): « Si quis Judaeae, sive Christianae, sive Judaeae, carnali consortio miscetur; quicumque tantum nefas (2) admisit, a christiano coetu protinus segregetur. » Ex his aliisque pluribus testimoniis apparet non posse contrahi conjugium ab his qui sunt diversae religionis et fidei.

De conjugio fidelis et infidelis, et duorum infidelium.

Hinc autem videtur obviare quod Apostolus ait de imparibus conjugis (1 Corinth. 7, 12): « Ego dico, non Dominus. Si quis frater habet uxorem infidelem, et haec consentit habitare cum illo, non dimittat illam; et si qua mulier etc. » Sed aliud hoc esse, aliud illud, evidenter ostendit Augustinus (ubi supra): « Ibi enim agitur de illis conjugis fidelium quae contrahuntur ab eis dispari religione et eisdem infidelitatis fuerunt, quando conjuncti sunt; sed cum venisset Evangelium, alter sine altera credit. Intellegis ne quid dicam? Attende, ut rem ipsam diligentius exponam. Ecce conjuges duo unius infidelitatis fuerunt, quando conjuncti sunt; nulla de his quaestio est quae pertinet ad illud praeceptum veteris et novi testamenti, quo prohibetur fidelis cum infidele copulare conjugium. Iam sunt conjuges, et ambo adhuc sunt infideles. Tales sunt adhuc quales conjuncti sunt. Venit Evangelii praedicator, credit (3)

(1) Lib. de Abraham, cap. 9 (Ex edit. P. Nicolai).

(2) Nicolai: Si quis judaicae pravitate conjugalit societate jungitur (sive Christiana Judaea, sive Judaea Christiano carnali consortio miscetur) quicumque tantum nefas etc.

(3) *Al.* credit.

Si careat opprobrio malae voluntatis. Quod quidem est quando non ex levi praesumptione, sed ex aliquo certo iudicio habito de morte viri, mulier cum alio contrahit. Si autem postea oriator dubitatio aliqua de vita prioris viri ex aliqua causa quae etiam certitudinem facere possit, non debet nec reddere nec exigere debitum. Si autem causa illa facit probabilem dubitationem, debet reddere, sed non exigere. Si autem sit levis suspicio, potest utrumque licite facere; quia debet illam causam potius abjicere quam secundum hoc conscientiam formare.

Ex quo ad primam redire volens, nec valens, cogitur Ecclesiae disciplina hanc tenere, incipit excusari. Hic Magister falsum dicit; quia potius debet excommunicatus mori, quam conjugatari illi quae non est sua uxor; hoc enim esset contra veritatem vitae, quae non est propter scandalum dimittenda.

eorum unus vel una, sed ita ut infidelis cum fidelis habitare consentiat; non jubet Dominus ut fidelis infidelem dimittat taliter conjunctum. Nec Apostolus jubet ut non dimittat, sed consult; ut si quis aliter agat, non sit transgressor, sicut et de virginibus consult. (Et jam antea cap. 15: « Monet autem quod est lucrandi occasio, cum possit licite relinquere, sed non expedit. » Et cap. 18: « Tunc enim non expedit id quod licitum est, quando perditur quidem, sed ipsius potestatis usus alii afferim pedimentum salutis, sicut discessio infidelis ab infidele: quam non prohibet Dominus, quia coram illo non est injusta: sed » Apostolus, ne fiat, consilio caritatis suadet; ut nemo in ea re jussionis necessitate teneatur, sed consilii voluntate libere faciat. » Ex his monstratur inter fideles conjugium esse, et consilium Apostoli non obviare praecepto Domini, quod jubet fidelem non jungi infidele, et si conjuncti fuerint, separari. Legitur enim (Esdrae 10), quod Esdras Propheta, immo Dominus per eum, jussit Israelitis uxores dimittere alienigenas, per quas ibant ad deos alienos, non illae per maritos acquirebantur Deo. Recte hoc praeceptum, per Moysen jussuratum Dominus ne quis uxorem alienigenam duceret. Merito ergo quis duxerant Domino prohibente, Domino jubente dimiserunt; quia, ut ait Ambrosius (Ambrosiaster in 1 Corinth., cap. 7), non est putandum matrimonium quod extra decretum Dei factum est; sed cognoscitur emendandum, ut quando fidelis infidele copulatur. Sed, ut ait Augustinus (ubi supra), cum coepisset gentibus Evangelium praedicari, iam conjunctos gentes gentilibus comperit (1) conjugibus ex quibus si non ambo crederent, sed unus vel una, et fidelis cum infidele consentire habitare, nec prohiberi a Domino debuit fidelis infidelem dimittere, nec juberi. Ideo non prohiberi, quia justitia permittit a fornicante discedere, et infidelis hominis fornicatio est major in corde, nec vera ejus pudicitia cum conjugio dici potest: quia omne quod non est ex fide, peccatum est (Rom. 14, 15); quamvis veram fidelis habeat pudicitiam, etiam cum infidele conjugio quae non habet veram. Ideo autem nec juberi debuerunt fideles ab infidelibus separari, quia non contra jussionem Domini gentiles fuerunt ambo conjuncti. Licetum ergo erat per justitiam fidelis infidelem dimittere; sed licitum non erat faciendum propter liberam benevolentiam. Evidenter apparet, et inter infideles conjugium esse, et Apostolum de illis agere qui in infidelitate conjuncti fuerunt, et post alter ad fidem conversus est, cum quo etiam fidelis habitare consentit; et hunc non dimittere fidelis consulti Apostolus, quia forte per fidelem salvabitur infidelis.

De fornicatione spirituali, ob quam potest dimitti conjugium.

Potest tamen licite dimittere: quia in infidele est fornicatio.

(1) *Al.* comparavit.

ratio, si non corporis, tamen mentis. Causam enim fornicationis Dominus excepit. Fornicationem vero generalem et universalem intelligere cogitur, non modo scilicet corporalem, sed spirituales, de qua Augustinus ait (de serm. Domini in monte, lib. 1, cap. 12): « Idolatria et quaelibet noxia superstitio fornicatio est. Dominus autem permisit causa fornicationis uxorem dimitti, ut qui voluerit, non dimittat; potest tamen licite dimittere. Si enim fornicatio carnis detestanda est in conjugio, quanto magis fornicatio mentis, id est infidelitas? (1). »

Pro quibus vitis possit dimitti.

Si autem quaeris, non propter aliud vitium, nisi propter infidelitatem, vel idolatriam, possit dimitti: attende quid Augustinus ait (lib. 1 de serm. Domini in monte, cap. 28): « Si infidelitas fornicatio est, et idolatria infidelitas, et avaritia infidelitas non est dubitandum, et avaritiam fornicationem esse. Quis ergo quaerit illicitam concupiscentiam potest a fornicationis genere separare, si avaritia fornicatio est? » Ex quo intelligitur, quod propter illicitas concupiscentias non tantum quae in stupris cum alienis viris vel feminis committuntur, sed ob quaelibet quae animam a lege Dei aberrare faciunt et perniciose corrumpi, possit sine crimine et vir uxorem suam dimittere, et uxor virum. Item (de fide et operibus cap. 16, et habetur causa 28, quaest. 1, cap. « Uxor »): « Rectissime dimittit, si viro suo dicat: « Non ero uxor tua, nisi mihi de latrocinio divitias congreges, vel nisi solita lenocinia exerceas, aut si quid aliud facinorosum vel flagitiosum a viro suo expetat. Tunc ille cui hoc uxor dicit, si veraciter poenitens est, habetque fidem per dilectionem operantem, membrum quod eum infidelitas, sed etiam quaelibet concupiscentia, quae perniciose turpiusque corrumpit, fornicatio spiritualis est, per quam vir uxorem, vel uxor virum dimittere potest. Consulti tamen Apostolus ne fidelis dimittat infidelem volentem cohabitare, nec a Deo revocare. »

Si fidelis liceat aliam ducere, infidelis discedente, vel dimissa.

Hic quaeritur, si fidelis dimittat infidelem, vel infidelis a fidelis discedat, an liceat fidelis aliam ducere. Videtur auctoritas testari, quod illa vivente alteram ducere non valeat. Ambrosius (Ambrosiaster in 1 Corinth. 7), verba Apostoli exponens, ait: « Alioquin si discedis ab invicem, et nolentes cohabitare dimittitis, et alius vos copulatus, immundi (id est spurii) vestri qui de hac copula nascuntur, immundi (id est spurii) sunt. » Item (ex Cone. Meldensi, et habetur causa 28, qu. 2, cap. « Si quis »): « Si quis habuerit uxorem virginem ante baptismum, vivente illa post baptismum alteram habere non potest. Crimina enim in baptismo solvantur, non conjugia. »

Quae praemisissis contraria videntur.

Sed contra Ambrosius (Ambrosiaster) testatur: « Si infidelis (dicit Apostolus) discedit, discedat. Non enim est servituti subiectus frater aut soror in injuriam, quia non debetur reverentia conjugii et qui horret auctorem conjugii. Non est enim matrimonium quod sine devotione Dei

(1) *Al.* infidelitatis.

Divisio textus.

Postquam determinavit Magister de impedimentis matrimonii quae faciunt personam illegitimam simpliciter respectu cujuslibet personae, hic determinat de impedimento quod facit eam illegitimam respectu aliquarum personarum, et non respectu omnium; et dividitur in duas: in prima determinat de impedimento quod facit personam illegitimam respectu alicujus alterius personae propter distantiam ab ipsa, scilicet de disparitate cultus;

est; et ideo non est peccatum ei qui dimittitur propter Deum, si alii se copulaverit. Contumelia enim Creatoris solvit jus matrimonii circa eum qui relinquitur, non accusatur alii copulatus. Infidelis autem discedens et in Deum peccat et in matrimonium: nec est servanda ei fides contra iugii, qui ideo recessit, ne audiret Christum esse Deum christianorum conjugiorum. Si vero ambo crederent, per cognitionem Dei confirmatur conjugium. »

Determinatio.

Attende, haec praedictis contraria posse videri, ita ut sibi Ambrosius contradicere videatur. Sed distinguendum est hic, aliud esse dimittere volentem cohabitare, aliud dimitti propter Deum ab illo qui horret nomen Christi. Ibi enim licet benevolentiae non servatur, hic veritas custodiunt; et ideo, cum liceat dimittere volentem cohabitare, non tamen ea vivente aliam ducere licet. Discedentem vero sequi non oportet, et ea vivente aliam ducere licet. Sed hoc non est intelligendum nisi de his qui infidelitate sibi copulati sunt. Sed si ad fidem uterque conversus est, vel si uterque fidelis matrimonio conjunctus est, et post alter eorum a fide discesserit, et odio fidei conjugem reliquerit, dimissus discedentem non cohabitatur: nec tamen illa vivente alteram ducere poterit, quia inter eos fuerat ratum conjugium, quod non potest dissolvi.

Quidam dicunt conjugium non esse inter infideles, et quare.

Sunt tamen nonnulli qui inter infideles asserunt non esse conjugia, quia nec rata nec legitima est eorum copula: rata non est, quia solvi potest; nec legitima, quia Apostolus ait (Rom. 14, 15): « Omne quod non est ex fide, peccatum est. » Eorum autem conjunctio non est ex fide, et ideo peccatum est. Non est ergo conjugium, quia nullum conjugium peccatum est. Augustinus etiam dicit (lib. 1 de Adult. Conjugis, cap. 18), quia non est vera pudicitia infidelis cum fidelis. Sed vera negatur esse pudicitia, non quod infidelium conjugium non sit verum, sed quia non habet illud triplex bonum quod exequitur coitum, et meretur praemium. Item illud Apostoli: « Omne quod non est ex fide, peccatum est, non sic intelligendum est, ut quidquid fit ab infidelibus, peccatum sit; sed omne quod fit contra fidem, id est conscientiam, male fit, et ad gehennam aedificat. Vel in omni eo quod infidelis facit, peccat, non quia illud facit, sed quia non eo modo illud facit quo debet, non referens ad debitum finem. »

Quod legitimum sit conjugium infidelium, sed non ratum, et quare.

Copula ergo maritalis quae est inter infideles, conjugium est legitimum, sed non est ratum. Legitimum, quia est inter legitimas personas; sed non ratum, quia sine fide. Conjugium vero fidelium est legitimum et ratum, si tamen legitimae sunt personae. Quod autem legitima sit infidelium conjunctio, Augustinus testatur dicens (de Fide et Oper., cap. 16): « Uxor legitima societate conjuncta sine ulla culpa relinquatur, si cum viro christiano permanere noluerit. » Ex hoc etiam probatur, quod infidele ad fidem convertit Apostolus consulti infidelem non dimittere; quod non faceret, si non esset inter eos legitimum conjugium. Legitimum est quod legalis institutione, vel provinciae moribus, non contra jussionem Domini contrahitur.

in secunda determinat de impedimento quod facit illegitimam personam respectu alterius personae propter propinquitatem ad eam, 40 dist., ibi: *Nunc superest de cognatione aliquid dicere*. Prima in duas: in prima determinat de matrimonio quod est in disparitate (1) cultus fidelis ab infidele; in secunda de matrimonio quod est inter duos infideles, ibi: *Sunt tamen nonnulli qui inter infideles asserunt non esse conjugium*. Prima in partes duas: in

(1) *Al.* de indisparitate.